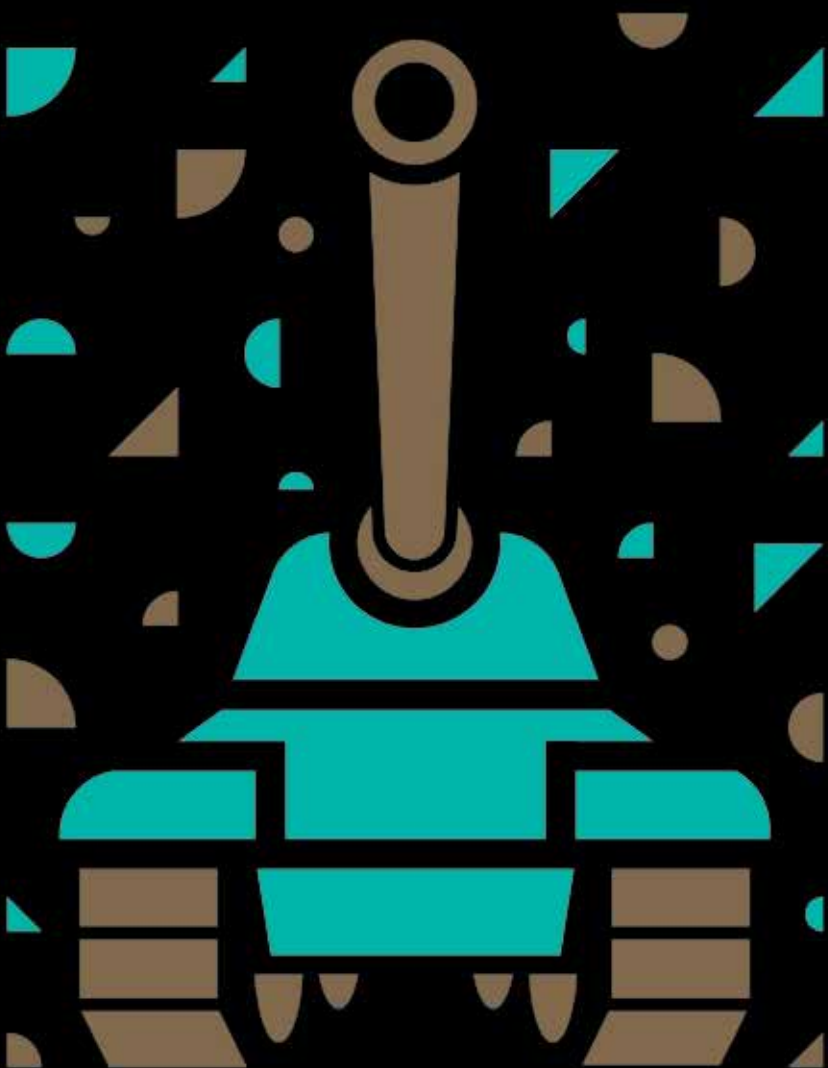

Mustafa Suphi

Medenileştirme Vazifesi

KISA MİRAS

MUSTAFA SUPHİ
MEDENİLEŞTİRME
VAZİFESİ
(VAZİFE-İ TEMDİN)

Can Miras
Kısa Miras / 12

Medenileştirme Vazifesi (Vazife-i Temdin), Mustafa Suphi

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: *Vazife-i Temdin*, Ahmet İhsan ve Şürekâsı, 1328 (1912)

Can Yayınları'nda 1. basım: Mayıs 2022, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Çevrimyazı ve günümüz Türkçesine uyarlayan: Remzi Demir

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Pelin Kahraman

Baskı ve cilt: İMAK Basım Yayın Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi

Akçaburgaz Mah. 137. Sokak No: 12

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-5599-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750755996

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MUSTAFA SUPHİ
MEDENİLEŞTİRME
VAZİFESİ
(VAZİFE-İ TEMDİN)

Çevrimyazı ve Günümüz Türkçesine uyarlayan
Remzi Demir

DENEME

♥can

MUSTAFA SUPHİ, 1882'de Giresun'da doğdu. Kudüs, Şam ve Erzurum'da ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra, önce İstanbul'da hukuk, sonra Paris'te siyasal bilgiler okudu. Paris'te dönemin düşünürlerini takip etti, ayrıca *Tanin* gazetesinin muhabirliğini yaptı. İstanbul'a döndükten sonra hukuk ve iktisat dersleri verdi, çeşitli gazetelerde yazılar yazdı. Fransa'dayken dahil olduğu İttihat ve Terakki'den 1912'de ayrıldı. 1913'te Sinop'a sürüldü. 1914'te Rusya'ya kaçtı, bu yıllarda komünizmle tanıştı. Devrimden sonra bir süre Sovyetler'de görev yapan Mustafa Suphi, arkadaşlarıyla birlikte 10 Eylül 1920'de, Bakü'de Türkiye Komünist Fırkası'nı kurdu. Milli Mücadele'ye katılmak için bir grup askerle Anadolu'ya geldi, Bolşevik yanlısı düşünceleri tepkiyle karşılandı. 28 Ocak 1921 gecesi, Trabzon'dan Sovyetler'e geri gönderilmek istendi. Bindığı teknede, on dört yoldaşıyla birlikte katledildi.

İçindekiler

Sunuş	11
Medenileştirme Vazifesi	13
İhtiyaç – Emek ve İş	41
Kooperatif Dernekleri (<i>Sociétés Coopératives</i>)	47

Sunuş

Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) kurucusu Mustafa Suphi Bey'in (1883-1921) komünizmle tanışmadan veya onu benimsemeden önce kaleme almış olduğu *Vazife-i Temdin* (Medenileştirme Vazifesi) adlı bu küçük risalede, bayındırlaş-tırma veya kolonizasyon meselesi incelenmiş ve bu sürecin nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda genel bir yaklaşım ser-gilenmiştir.

Eser, "Trablusgarp İçin" başlığını taşıyan bir ithaf ve kısa bir sunuş yazısının ardından beş bölüme ayrılmıştır: Birinci Bölüm, "Göç ve Bayındırlaş-tırma Fikri", İkinci Bölüm "Göç ve Bayındırlaş-tırmanın Sebepleri", Üçüncü Bölüm "Bayındırlaş-tırma Fikrinin Esası", Dördüncü Bölüm "Bayındırlaş-tırmanın Felsefesi: Medenileştirme Vazifesi" ve Beşinci Bölüm ise "Ba-yındırlaş-tırmanın Usulü" başlığını taşımaktadır; en sona bir de kaynaklar eklenmiştir.

İthaftan da anlaşılacağı üzere Mustafa Suphi Bey, bu ese-rinde İtalyanların bir Osmanlı ülkesi olan Trablusgarp ve Bingazi'yi işgallerine (29 Eylül 1911) karşı çıkmış ve bunun için ileri sürdükleri "medenileştirme vazifesi" (*mission civilisat-ric*) argümanını tartışmaya açmıştır.

Bütün bir tartışma, esasen 1492'de başlayan keşifler ve fetihler çağından beri Avrupalı göçmenlerin ve yerleşimcilerin yol açtıkları iki olgu yani "temdin" (medenileştirme) ve "istimar" (bayındırlaş-tırma) olguları çevresinde geçer. Mustafa Suphi Bey, "bayındırlaş-tırma" olarak çevirdiğimiz "istimar"ı, Fransızcadaki *coloniser* sözcüğü karşılığında kullanır, ancak

“beşerî değerleri göz ardı etmemek kaydıyla” olumsuz bir anlam yüklemes.

Peki, bu kavramlar arasında nasıl bir ilişki kurar?

Mustafa Suphi Bey’e göre bayındırlaştırmanın felsefesi, “medenileştirme vazifesi”dir ve Fransız iktisatçısı Pierre Paul Leroy-Beaulieu (1843-1916) tarafından kurulmuş olan bu liberal öğretisi, onun tarifıyla şunu savlar:

Bu nedenle bayındırlaştırma, denilebilir ki muntazam ve medeni bir kavmin toplumsal ahvali bozuk veya kurulmamış ilkel bir kavme karşı bir usul ve nizam dairesinde vuku bulan medeni ve imari hareketidir.

Buna mukabil Mustafa Suphi Bey, bayındırlaştırma etkinlikleri esnasında göçmenlerin ve yerleşimcilerin yerli halklara karşı giriştikleri yıkıcı ve yok edici eylemleri kınar ve şirketler (kumpanyalar) tarafından değil de devlet tarafından yürütülmesi gereken bu sürecin “genel politika”sını şöyle belirler:

İşte bayındırlaştırma usulünün esas tablosu ortaya çıkıyor: Doğrudan doğruya hükümetin idaresi altında, maneviyat sahasında itikadi ve hissî dokunulmazlığın, iktisadiyat sahasında (ise) şahsi ve mülki dokunulmazlığın sağlanması.

Medenileştirme Vazifesi adıyla yayımladığımız bu küçük risaleyi baskıya hazırlarken yeni harflere çevirdik ve yalınlaştırdık; ancak üslubunun kaybolmaması için aşırı müdahaleden kaçındık; sadece bir-iki yerde, anlamı güçlendirmek için parantez içinde ekler yaptık. Bunun dışında bazı küçük dipnotlar düştük ve yazarın dipnotlarıyla karışmasını engellemek için imzamızı ekledik.

Mustafa Suphi Bey’in yaklaşık aynı yıllarda yayımlanmış iktisatla ilgili iki makalesine de ekte yer veriyorum. Böylece sosyalizme intisap etmeden önceki iktisat görüşleri hakkında bir nebze de olsa fikir edinmek mümkün olacaktır.

Remzi Demir

Medenileştirme Vazifesi

Trablusgarp için...

İtalya hükümeti, Babıâli'ye verdiği 28 Eylül 1911 tarihli notada Trablusgarp ve Bingazi kıtalarının buldukları terk edilmişlik durumundan ve Kuzey Afrika'nın diğer kısımlarında görülen medeni gelişmelerin bu havaliye de yayılması zaruretinden ve bu işle komşu olan İtalya'nın alakadar olduğundan şiddetli bir lisanla bahsediyor. Ve birkaç gün sonra (29 Eylül 1911) Osmanlı Devleti harp ilan etmiş olduğundan Trablusgarp ve Bingazi'de bir "medenileştirme vazifesi" (*mission civilisatrice*) üstlenmiş oluyor.

Medenileştirme vazifesi!

Bütün âlemin bir Osmanlı toprağı olduğunda tereddüt etmediğı Trablusgarp'a ve Bingazi'ye tecavüz için fırlatılan bu iki kelime karşısında bütün Osmanlılar, Osmanlılığa bağlı sınırsız bir İslam âlemi ve nihayet insanlığa hürmetkâr büyük ve haysiyetli şahsiyetler uzun bir elem ve hayret duraksaması geçirdiler.

Gazeteler ilk bir-iki günde böyle bir vazifenin manasızlığını ileri sürdüler; hele İtalya'nın Sicilya'sı bütün haydutlarıyla meydanda dururken, bu "medenileştirme vazifesi"ni, başka millet ve memleketlere silahla tecavüz etmesini abes buldular. Fakat biraz sonra meraklı, hararetli savaş haberleri matbuat sütunlarını doldurdukça bu iki kelime örtülü kaldı. İnsaniyetin temellerini teşkil eden bazı meseleler vardır ki herkesçe bilinmiş, tanınmış sanıldığı halde günlerin yığıdığı tozlar altında

hakikaten işlevsiz ve gizli kalmıştır. İnsanlar arasında yardımlaşma toplumsal temel olduğuna göre son asırlarda bir aile fertleri gibi münasebette bulunan muhtelif millet ve memleketlerin karşılıklı görevleri ve hakları, acaba İtalya'nın ileri sürdüğü "medenileştirme vazifesi" mahiyetinde kanuni bir manzume doğurmuş mudur?

İşte görülüyor ki olayların ve hadiselerin insafsız hücumlarına rağmen biz hâlâ bu iki kelimenin karşısında telaşsız düşünüyoruz. Ve bu satırları memleketin iktisadi terbiyesine *Medenileştirme Vazifesi* ismi altında ithaf ediyoruz.

[Sunuş]

“Medenileştirme vazifesi”ni genel beşerî münasebetleri esas kabul ederek yalnız felsefi bir bakış noktasından incelemek bizi, mesaimize vermek istediğimiz “amelî fayda”dan da uzaklaştırır korkusundayız. Diğer taraftan bu iki kelime, “medenileştirme vazifesi” (*mission civilisatrice*) Avrupalıların bayındırlaştırma politikasına girmiş terminolojik bir tabirden –ne yazık ki– fazla bir öneme sahip değildir.

Onun için incelemelerimizi bu bakış noktasından ilerleterek bayındırlaştırmanın –ve bayındırlandırmayla daimi münasebette bulunan göçün– mahiyetini ve sebeplerini meydana koyduktan sonra son zamanlarda kurulan ve yerleşen felsefesini ve usulünü, memleketin iktisadi terbiyesine hizmet edecek surette ve mümkün olduğu kadar ilmi ve amelî bir mahiyette açıklamaya çalışacağız. Ümit ediyoruz ki bu açıklamalarla Avrupalıların Hint’te, Çin’de, Mısır’da, Fas’ta herhangi bir menfaatlerini temin etmek üzere bütün bir vecd ve gururla yüceltikleri “medenileştirme vazifesi”nin nedenleri ve sonuçları açığa çıkmış olacaktır.

Mustafa Suphi

Göç ve Bayındırlaştırma Fikri

Beldeler tarihi incelendiği zaman iki büyük ve esaslı harekete dikkat etmemek mümkün değildir: Göç ve bayındırlaştırma. İlkel ve basit insanlar, toprağa bağlılıklarını çok zaman hissetmemişler, otlukları, meyvelikleri ve avlakları azalan yerleri tedricen bırakarak daha bereketli topraklar aramışlardır; bu da beşeriyet için geçirilmesi zaruri bir devirdir. Kuzey arazisinin ya az mümbit vahalarında veyahut derin ve karanlık steplerinde¹ yaşadıkları esnada yalnız koyun ve keçi sürüleri besleyen Moğollar o sürülerle gezerlerdi. Çünkü onların sütleriyle geçiniyor, onların etini yiyor, yününü giyiniyorlardı. Sürüler besleyen her beşerî kitle mutlaka gezgin değildir fakat Moğollar, sonra Türkler, Hunlar ve Tatarlar topraklarının birbirini takip eden pek soğuk ve pek sıcak mevsimlerde hayvanlarını geçindirmeye müsait olmaması nedeniyle daima seyre ve seyahate mahkûmdular; yağmurlar, seller, soğuklar ve sıcaklar karar ve hareketleri için birer ölçüt[tü]. Koyun ve keçilerle maceraperest bir hayat geçiriyorlardı. Bir müddet sonra büyük miktarda

1. Steppes, kaba otlak ve çalılıklarla örtülü vahalar. (Yazarın notu.)

at ve deve de beslemeye başladılar; bu hayvanlar için daha az maceraperest ve daha az göçebe olmak ve bir yer tutmak lazımdı. Bir taraftan hayvan miktarının, diğer taraftan kendi nüfuslarının artmasıyla artık kendilerinde kuvvet ve itimat hissetmeye başlayan bu kitleler kuzey topraklarında rızık ve kanaatin bittiğine hükmederek güneye ve batıya doğru akmaya başladılar... Tarih, akınları böyle izah ediyor.

Hindo-Germenlerin Orta Asya'dan başlayarak bütün Avrupa'yı, Malezlerin Madagaskarlardan, okyanusun¹ en ücra ve uzak adalarına kadar bütün Güney Asya'yı istila etmeleri de meşhur tarihçi Haring'in² dediği gibi tabiatın zorlaması ve zaruretle hasıl olan bir seyahat alışkanlığının sonucunda gerçekleşmiştir.

Eskiçağ'dan beri asır asır devam eden ve yinelenen nüfus çalkantısı zahiren hunharlık, fatihlik veyahut cihangirlikle tasvir edilse de dahilen hiçbir iradi ve vicdani harekete dayanmamaktadır. Belki bu çalkantı okyanusların müthiş ve tufan misali çalkantıları kadar irade dışı ve vicdan dışı, daha doğru bir tabirle özsel ve zaruridir. Avcılık ve çobanlık devrinden çiftçilik devrine tamamıyla girmeyen kavimlere hâkim etmenlerin genel durumunu bu zamanlarda görürüz: Hiçbir şeyde karar yoktur; yer yer, taştan, topraktan, ağaçtan binlerce mesken hayat bulur; sonra, bütün bunlar birden harabeye döner.

Tarihin istila sütunu altında göreceğimiz bütün olaylar ve olgular bize bayındırlık ve bayındırlaştırma hakkında pek zıt fikirler verir; bayındırlık ve bayındırlaştırmadan ziyade harabelere ait manzaralar karşısında bulunuruz. Fakat pek garip görülmemelidir ki tarih felsefesi bü-

1. Hint Okyanusu. (Y.N.)

2. Latin Amerikalı tarihçi, akademisyen Clarence Henry Haring'den (1885-1960) bahsediliyor. (Y.N.)

tün bu hadiseleri günümüz medeniyetinin esasları arasında anmakta ve belirtmektedir.

* * *

Gerçekten de zaman geçtikçe beşer idrakinin artması ve gelişmesiyle insanların hareketlerinde fennî (*technique*) bir usul oluşmaya başladı. Böyle gezgin beşerî kitleler arasında gittikçe artan münasebetler ve ticari değiş-tokuşlar seyir ve hareketlerde bir merkezîyet yarattı: Sallar ve nihayet gemiler üzerinde denizler, memleketler aşır alışıveriş ettikten sonra yine tutulan bir merkeze geliniyordu. İnsanlar artık o ebedî ve yıpratıcı serserilik hayatından bir sükûn ve refah hayatına giriyorlardı. Ziraat ve ticaret ilerledikçe oturlan evlere, işlenilen topraklara bir kıymet gelmişti. Birinin evi, tarlası yahut bahçesi; diğerrinin de evi, tarlası yahut bahçesi vardı. Sonra bu tarlalardan biri veya diğeri, birkaç senelik işleme neticesinde evvelce içlerinde bulunan taşlar çıkarılmış atılmış, mamur ve kıymetli bir hale getirilmişti.

İşte görüyoruz ki insanların bir karargâh edinmeleriyle, avcılık döneminin çiftçilik dönemine dönüşmesiyle bayındırlık fikri başlamış oluyor ve kıymet ve ticaret fikrinin gelişmesiyle bu bayındırlık fikri büsbütün belirginleşiyor.

Deniz ticaretinde pek ziyade gelişen Fenike ve Kartacalılar ve nihayet Yunanların ticari bir şube olarak dahilde ve sahilde tesis ve imar ettikleri memleketler bazen asıl karargâhlarını arkada bırakacak surette ilerlemişlerdir. Mitolojide Delphoi tanrıçasının bayındırlık kânadı altında 9. asırdan 11. asra kadar¹ kurulan eşsiz Yunan

1. Doğrusu, "11. asırdan 9. asra kadar" olmalıdır. (Y.N.)

“Avrupalıların uzak beldelerdeki hareketlerini ve teşebbüslerini anılan medeniyet veya medenileştirme vazifesi namına hesap edecek olursak, sonuçta beklenmeyen ve pek aksi bir neticeye ulaşıyoruz. 15. asırdan 18. asra kadar, esasen Avrupa kavimlerinin ahlaki mahiyetlerinden ‘servet kazanmak için her şeyi yapmak’ düsturundan başka bir şey beklenemez; onun için, keşfedilen arazi ahalisini kendi menfaatleri namına her surette kullanan, onları maddeten ve ahlaken her surette zarara uğratan ilk istilacılar, medeni bir vazife değil, zulüm ve vahşetten başka bir şey yapmamışlardır.”

Mustafa Suphi'nin, İtalya'nın Trablusgarp ve Bingazi'yi işgali üzerine 1912'de kaleme aldığı ve Türkçede sömürgecilik üzerine yazılmış en temel metinlerden biri olan *Medenileştirme Vazifesi*'ni (*Vazife-i Temdin*) yazarın iktisada dair iki makalesiyle birlikte sunuyoruz.

Kuşakları etkilemiş romanlar, ufuk açıcı öyküler, ezberlere kazınmış şiirler... Gazetelerde kalmış söyleşiler, gezi yazıları, denemeler, makaleler... Edebiyatımızın farklı dönemlerinden, iz bırakan metinler Kısa Miras'la bir araya geliyor.

#edebiyatımızınmirası #avrupa #sömürgecilik #afrika #sanayileşme

